

Редько В. Г. Концептуальні засади змісту освітнього іншомовного комунікативного середовища компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 13–23.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Редько В. Г.
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,
доктор педагогічних наук

Анотація

У статті автор розглядає дидактичні та методичні засади змісту освітнього іншомовного комунікативного середовища, що забезпечує ефективність компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Визначаються основні тенденції трансформації змісту відповідно до компетентісно орієнтованого навчання, описуються інваріантний та варіативний компоненти змісту, обґрунтовується здатність середовища до моделювання його компонентів.

Створена та схарактеризована автором модель освітнього іншомовного комунікативного середовища дає уявлення про зміст діяльності та функції основних суб'єктів навчального процесу.

Пропонуються та інтерпретуються дидактичні функції засобів навчання іншомовного спілкування в умовах освітнього середовища.

Ключові слова: освітнє іншомовне комунікативне середовище, компетентісно орієнтоване навчання, іноземні мови, учні початкової школи.

Актуальність проблеми. Упродовж останнього десятиліття активно відбуваються значні зміни в галузі шкільної іншомовної освіти. У програмах нового покоління чітко простежується тенденція на компетентісно орієнтоване навчання іншомовного спілкування. Її змістом передбачається виконання учнями навчальних дій, пов'язаних із формуванням ключових і предметних компетентностей, які проявляються в готовності практично застосовувати здобуті знання, сформовані уміння й навички, способи діяльності для виконання пізнавальних і комунікативних завдань. Відповідно до цих трансформацій набуває іншої якості і педагогічна діяльність учителя як головного модератора навчального процесу.

Як засвідчує науковий педагогічний досвід, компетентісний підхід до навчання трансформується в суспільно значуще явище, яке стає пріоритетним у формуванні освітньої політики України, зокрема – цілей і змісту освіти,

засобів його засвоєння, усвідомленого ставлення до результатів навчання та пошуку способів їх удосконалення. А відтак, набуття учнями компетентностей – актуальна стратегія державної політики, котра потребує кардинальних змін у різноманітних сферах освіти. Не обходить вона і початкову школу, де розпочинають формуватися механізми виконання навчальних дій, спрямованих на оволодіння іншомовним спілкуванням як засобом міжкультурної взаємодії та засвоєння особливостей і норм життєдіяльності в сучасному мобільному та глобалізованому світовому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання компетентнісно орієнтованого навчання не є новим для світового, зокрема європейського соціуму. Різноманітні його аспекти як концептуальні орієнтири розглядалися на всіляких державних і наукових рівнях стосовно різних навчальних предметів, у тому числі іноземних мов. Насамперед, ця проблема порушена в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, де чітко зазначено про важливість побудови змісту навчання на засадах компетентнісного підходу. Цей напрям став пріоритетним у змісті деяких декларацій і рекомендацій Ради Європи і, відповідно, державних освітніх документів європейських країн.

Помітне місце він також почав займати в освітній політиці України. Базові положення компетентнісного підходу до навчання викладено в наукових публікаціях українських учених-педагогів Н.М. Бібік, О.І. Локшиної, О.І. Пометун, О.Я. Савченко та ін. Певний відбиток ця проблема знайшла у сфері іншомовної освіти (Н.П. Басай, Н.Ф. Бориско, Л.В. Калініна, О.С. Пасічник, Т.К. Полонська та ін.). Учені досліджують питання особливостей організації навчання на компетентнісних засадах, висвітлюють свої погляди на побудову компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов, описують фрагменти змісту шкільних підручників, діляться досвідом проведення уроків відповідно до компетентнісного підходу тощо.

Мета статті: визначити та обґрунтувати теоретико-методичні засади змісту освітнього іншомовного комунікативного середовища компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи.

Виклад змісту. Одним із визначальних засобів трансформації змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти, в тому числі у початковій школі, та спрямування його на компетентнісні засади може бути спеціально створене освітнє іншомовне комунікативне середовище, яке ми розглядаємо як збалансований комплекс методів, форм і засобів навчання, які сприяють активному оволодінню учнями спілкуванням у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до сфер, тем і мовного матеріалу, окреслених чинною навчальною програмою. Це складне утворення, що ґрунтується на взаємодії двох суб'єктів навчального процесу – *учнів і вчителя*,

діяльність яких спрямовується на виконання цілей навчання з використанням дидактично доцільних засобів. Його можна досліджувати як своєрідний освітній простір, який забезпечує цілісне засвоєння *учнями* навчального змісту, дозволяє їм проявляти та розвивати свої здібності, підвищує інтерес до вивчення предмету, умотивовує іншомовну діяльність, засобами іноземної мови дає змогу пізнавати культуру народу, що нею спілкується, а також розповісти своєму іншомовному співрозмовникові про культуру своєї країни, сприяє освіті й вихованню, активізує пізнавальні інтереси, надає можливості для самовдосконалення. Водночас освітнє іншомовне комунікативне середовище дозволяє *вчителю* успішно реалізовувати прогнозовані завдання, проявляти свій професійний досвід, зокрема демонструвати власні творчі дидактичні напрацювання, що сприяють досягненню мети, використовувати методично доцільні методи, форми і засоби оволодіння учнями іноземною комунікативною діяльністю, дає змогу позитивно впливати на їхні дії, стимулювати до активної мовленнєвої взаємодії, враховуючи їхні потенційні можливості та набутий навчальний досвід.

Основними напрямками трансформації змісту відповідно до компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі нами визначено такі: а) дидактичне переосмислення сутності навчального матеріалу під кутом зору його доцільності, доступності та відповідності іншомовним комунікативним потребам учнів досліджуваної вікової категорії, достатності для забезпечення їхніх комунікативних намірів; б) визначення значущих для учнів зв'язків вивченого матеріалу з життєвою практикою, що асоціюється з рівнем його прагматичності – сферами використання в реальних умовах спілкування; в) забезпечення ефективної активізації мовного матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності через умотивоване виконання навчальних дій і використання оптимальної системи вправ і завдань та дидактично доцільних додаткових засобів; г) сприяння усвідомленому засвоєнню учнями способів діяльності з навчальним іншомовним матеріалом у межах певного кола понять, явищ, процесів, об'єктів, фактів, зокрема тем для спілкування, змісту мовного і мовленнєвого матеріалу, сутності правил-інструкцій тощо [6]. Саме ці положення, на наш погляд, мають слугувати підґрунтям для організації процесу навчання іноземних мов учнів 1–4 класів в умовах компетентісно орієнтованого навчання.

Зміст прогнозованого нами освітнього іншомовного комунікативного середовища характеризується наявністю *інваріантних* і *варіативних* компонентів, що різнобічно зумовлено особливістю цілей навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування. До *інваріантних компонентів* ми відносимо суб'єкти навчального процесу, зміст їхньої діяльності на уроках,

дидактичні та методичні принципи навчання, потребу у використанні дидактично доцільно дібраних і методично раціонально організованих вправ і завдань як засобів оволодіння навчальним іншомовним матеріалом. *Варіативні компоненти* – це типи, види та кількість вправ і завдань, які долучаються до змісту уроків, що часто залежить від умов навчання, об'єкти активізації та контролю механізмів засвоєння навчального матеріалу, часові межі виконання тренувальної роботи, передбаченої для оволодіння операціями та діями з метою засвоєння нової іншомовної одиниці, механізмами спілкування та видами мовленнєвої діяльності. Варто наголосити, що паралельне та взаємопов'язане навчання говоріння, аудіювання, читання, письма не означає визначення однаково пролонгованих у часі етапів, які спрямовуються на оволодіння кожним із зазначених видів мовленнєвої діяльності. Учителеві надається право самостійно розв'язувати цю проблему в залежності від ситуативних потреб і наявних умов навчання.

Визначальною характеристикою освітнього іншомовного комунікативного середовища вважаємо його здатність сприяти моделюванню комунікативно спрямованих дій учнів. При цьому результати такої діяльності будуть успішними, якщо вчитель оптимально враховує характерні етапу навчання дидактичні, методичні та психологічні чинники впливу на його здійснення. Це насамперед психологічна готовність учнів до запланованої навчальної роботи, рівень її вмотивованості, потенційні навчальні можливості, інтереси, досвід учнів, набутий під час вивчення інших предметів (міжпредметні зв'язки), загальнонавчальний рівень їхнього розвитку, ситуативно доцільні та доступні методи, форми і засоби навчання, очікувані результати.

Освітнє іншомовне комунікативне середовище також передбачає можливість моделювання змісту окремих його компонентів, що зумовлюється завданнями уроків. Насамперед це стосується засобів навчання, зокрема їх типів, видів, кількості та форм використання. Формування механізмів іншомовного спілкування має відбуватися ситуативно в тих часових межах і в тій послідовності, яких потребує навчальна діяльність, що виконують учні на певному етапі уроку. Якщо ставиться завдання формувати мовні навички, то домінуватимуть засоби, спрямовані на засвоєння способів формоутворення та оволодіння функціями лексичної чи граматичної одиниці у мовленні. Відповідно до набутого іншомовного досвіду спостерігатиметься тенденція на урізноманітнення творчих комунікативних завдань, які активізують навчальні дії учнів з метою оволодіння певним видом мовленнєвої діяльності. Причому, окрім засобів, пропонованих підручником, учителеві надається можливість за потреби самостійно долучати додаткові їх типи та види для використовування

на уроці і варіювати їх кількістю відповідно до умов навчання і результатів, які демонструють учні. Утім, за будь-яких умов він має дотримуватись усталених дидактичних і методичних принципів під час добору таких засобів: доступності, наступності, комунікативної доцільності.

Зазначене вище означає, що процес моделювання повинен включати певні компоненти, що характеризують навчання іншомовного спілкування як комплексну діяльність, яка перебуває в постійному прогресивному розвитку. До них ми відносимо *цільовий, змістовий, процесуальний, контрольньо-оцінний компоненти*.

Цільовий компонент відповідно до вимог навчальної програми окреслює завдання, що мають виконувати учні на різних етапах оволодіння іншомовною діяльністю, вказує рівні їхніх навчальних досягнень, визначає обсяг тематичного, мовного, мовленнєвого та інформаційного матеріалу, який пропонується для засвоєння.

Змістовий компонент передбачає забезпечення учнів певним обсягом і рівнем розвитку лінгвістичних, соціокультурних і загальнонавчальних знань, окреслює види мовних навичок і мовленнєвих умінь, сприяє усвідомленню учнями способів оволодіння іншомовним матеріалом та проявленню креативних здібностей, надає змогу висловлювати оцінні судження, власні ставлення до об'єктів спілкування, передбачає організацію навчання іноземної мови у взаємозв'язку з культурою народу, який нею спілкується; презентує якісні та кількісні характеристики мовного, мовленнєвого, інформаційного та ілюстративного матеріалу, на засадах якого відбувається формування іншомовної комунікативної компетентності, центрує її на паралельне та взаємопов'язане оволодіння видами мовленнєвої діяльності: говорінням, аудіюванням, читанням, письмом, вмотивовує навчальну діяльність школярів, сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, формуванню здатності до саморегуляції дій, спрямованих на задоволення власних іншомовних комунікативних потреб.

Процесуальний компонент визначає методи, форми та засоби ефективного управління навчальним процесом, зокрема іншомовною пізнавальною діяльністю учнів, пропонує систему вправ і завдань як засобів, які сприяють здобуванню учнями іншомовних (лінгвістичних, соціокультурних, загальнонавчальних) знань, забезпечують становлення навичок і вмінь усного і писемного мовлення та в такий спосіб сприяють набуттю учнями досвіду іншомовної комунікативної взаємодії в умовах мультилінгвального та полікультурного світового простору; окреслює часові межі та послідовність виконання мовних операцій і мовленнєвих дій,

спрямованих на активізацію та використання навчального матеріалу у практичній іншомовній комунікативній діяльності.

Контрольно-оцінний компонент указує на об'єкти контролю, визначає його види, форми та засоби, надає можливість оцінювати рівень досягнень учнів і в разі потреби стимулює до коригування результатів навчальної діяльності, форм і способів її здійснення.

Зобразимо схематично модель освітнього іншомовного комунікативного середовища, де окреслено сутнісні характеристики основних його компонентів (рис. 1).

Компетентнісно орієнтоване навчання іншомовного спілкування проявляється насамперед у процесі комунікативної діяльності, коли учні не тільки отримують певні прагматично спрямовані знання, але й усвідомлено виконують систему навчальних дій, що забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності [4;9]. Лише за умови, що кожен учень особисто братиме участь у засвоєнні таких дій, усвідомить їх функціональне призначення у комплексі з іншими діями, дасть йому змогу набути досвіду іншомовної мовленнєвої взаємодії в усній та письмовій формах.

Успішне упровадження компетентнісно орієнтованого навчання чужомовного спілкування, як вже раніше зазначалося, різнобічно залежить від вправ і завдань, оскільки саме вони репрезентують зміст дій, що мають виконувати школярі під час пред'явлення та активізації навчального матеріалу. Дидактично доцільний їх добір і методично раціональна організація зможуть забезпечувати ефективність набуття іншомовного комунікативного досвіду та успішне виконання цілей, визначених чинною навчальною програмою. У процесі практичного виконання відповідних дій в індивідуальних, парних і групових формах роботи в учнів формуються не тільки уявлення про лінгвістичні особливості чужої для них мови та механізми спілкування, але й набувається досвід мовленнєвої взаємодії у різних ситуаціях відповідно до соціально комунікативного середовища.

Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи доцільно розглядати з кількох позицій: а) цілей шкільної іншомовної освіти, б) особливостей добору та організації змісту навчання, в) особливостей вибору та використання методів, форм і засобів навчання, г) особливостей організації освітнього процесу, д) особливостей об'єктів, форм і видів контролю навчальних досягнень учнів [7]. Розглянемо детальніше ці положення.

Мета: створити умови для ефективної організації процесу навчання іноземної мови, спрямованого на оволодіння учнями іншомовною комунікативною компетентністю та досвідом її удосконалення відповідно до власних життєвих потреб.

Суб'єкти навчального процесу

Д
І
Я
Л
Ь
Н
І
С
Т
Ь
У
Ч
И
Т
Е
Л
Я

Організовує та скерує початковий процес, спрямований на виконання цілей навчання.

Застосовує методи, форми та засоби оволодіння змістом відповідно до умов навчання.

Передбачає режим роботи на уроках відповідно до вікових особливостей, набутого досвіду і потенційних можливостей учнів.

Дотримується дидактичних і методичних принципів навчання.

Забезпечує навчання іноземної мови у формі діалогу культур.

Сприяє розвитку, освіті та вихованню учнів засобами іноземної мови.

Здобувають лінгвістичні, соціокультурні та загальнонавчальні знання.

Оволодівають мовними навичками та мовленнєвими вміннями шляхом виконання відповідних вправ і завдань.

Набувають досвіду удосконалення рівня володіння іноземною мовою.

Засвоюють норми іншомовної комунікативної поведінки в різних соціальних умовах спілкування.

Виконують дії, що забезпечують оволодіння іноземною мовою у взаємозв'язку з культурою народу, що нею спілкується.

Виконують дії, спрямовані на оволодіння іноземною мовою як засобом, який сприяє їхньому розвитку, освіті та вихованню.

Д
І
Я
Л
Ь
Н
І
С
Т
Ь
У
Ч
Н
І
В

Засоби забезпечення діяльності суб'єктів навчального процесу

Учителя

Навчальна програма

Підручники, навчальні посібники

Методичні рекомендації

Учні

Підручники, навчальні посібники

Навчальні аудіо/відео-матеріали

Словники, довідники, Інтернет

Результат: іншомовний досвід учнів, який здатен забезпечувати їхні комунікативні потреби в межах сфер, тем, іншомовного матеріалу, окреслених навчальною програмою; здатність удосконалювати набутий досвід відповідно до власних життєвих потреб.

Рис. 1. Модель освітнього іншомовного комунікативного середовища

Цілі шкільної іншомовної освіти. Основними ознаками цієї позиції є особливості визначення цілей, їх спрямованість на практичне оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, а також на формування в учнів здатності розв'язувати власні освітні проблеми з використанням критичної рефлексії, що спрямовується на удосконалення іншомовних здібностей і мовленнєвого досвіду протягом життя відповідно до власних комунікативних потреб.

Особливості добору та організації змісту навчання іноземної мови. Ця позиція зумовлюється як цілями, так і тематикою навчання іншомовного спілкування. Вона має враховувати метапредметні категорії, пов'язані з організаційними, інформаційно-пізнавальними, комунікативними, емоційно-ціннісними видами навчальної діяльності, спрямованими на засвоєння мовних аспектів спілкування і механізмів іншомовної комунікації в усному і писемному мовленні, на оволодіння особливостями комунікативної поведінки, прийнятої у країнах, мова яких вивчається, на дотримання соціокультурних норм адекватного до ситуації використання стратегій, що забезпечують успішність комунікативної взаємодії.

Особливості вибору та використання методів, форм і засобів компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов. Ця позиція зумовлюється тенденціями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти: а) комунікативним спрямуванням процесу навчання; б) діяльнісною технологією навчання; в) особистісно орієнтованою парадигмою процесу навчання; г) культурологічним спрямуванням навчальної діяльності. Визначені освітні технології мають сприяти успішному оволодінню учнями діями, спрямованими на отримання досвіду спілкування в усній та письмовій формах, який неможливий без засвоєння мовних одиниць і механізмів оперування ними у практичній іншомовній діяльності. А це означає, що методи, форми і види навчальної роботи повинні оптимально забезпечувати ефективність способів пред'явлення та активізації дібраних мовних і мовленнєвих одиниць і давати змогу здійснювати контроль/самоконтроль навчальних досягнень учнів [2].

Особливості організації освітнього процесу. Передбачається, що навчання іноземних мов відбувається за принципом паралельного і взаємопов'язаного оволодіння учнями видами мовленнєвої діяльності, а засобами іноземних мов здійснюється ознайомлення із соціокультурним, соціолінгвістичним, лінгвокраїнознавчим аспектами культури країн, мова яких вивчається. У зв'язку з цим весь процес навчання набуває форми діалогу культур (чужомовної та рідної). Такий підхід забезпечується спеціальними

видами і формами іншомовної навчальної діяльності, серед яких визначальне місце належить комунікативним завданням, зокрема навчально-мовленнєвим ситуаціям.

Особливості об'єктів, форм і видів контролю освітніх досягнень учнів.
Ця позиція передбачає використання нового підходу до оцінювання іншомовних навчальних досягнень учнів. Увага центрується на результатах навчання, зокрема рівнях сформованості мовних навичок і мовленнєвих умінь, а також на якості набутого загальнонавчального досвіду. Причому пріоритетними вважаються види і форми контролю не стільки рівня сформованості мовних (фонетичних, лексичних, граматичних) навичок учнів (хоч і вони є об'єктами перевірки), скільки рівня набутих іншомовних умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: говорінні, слуханні, читанні, письмі [3;8]. Водночас не залишається поза увагою загальнонавчальний досвід учнів, який дає їм змогу доцільно користуватися невербальними засобами спілкування, самостійно здійснювати діяльність для забезпечення власних потреб спілкування іноземною мовою, що ситуативно виникають. Ці питання набувають важливого значення в умовах компетентісно орієнтованого навчання, коли увага учнів і вчителів спрямовується на результати навчання як на об'єктивні показники дидактичної та методичної доцільності освітнього іншомовного комунікативного середовища, зокрема видів, форм і засобів, які використовують в його межах.

Отже, визначені та схарактеризовані нами ознаки компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов окреслюють напрями розвитку його змісту в умовах запропонованого освітнього іншомовного комунікативного середовища. Переконливим показником доцільності такого навчання, у тому числі ефективності засобів, за допомогою яких воно реалізовується, є здатність учнів цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані уміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною пошуково-дослідницькою діяльністю у межах окреслених шкільною програмою орієнтирів під час використання мовних засобів та інформаційного матеріалу для продукування усних і письмових текстів, а також для ідентифікації чужих висловлень під час їх сприймання. На сьогодні це одне із пріоритетних завдань сучасної шкільної іншомовної освіти, яка покликана озброїти учнів уміннями усвідомлено окреслювати для себе проміжні та кінцеві цілі щодо оволодіння різними аспектами мови, прогнозувати якість очікуваного мовленнєвого продукту, доцільно добирати навчальні матеріали, необхідні для реалізації власних комунікативних намірів, визначати раціональні способи і форми оволодіння навчальним змістом згідно зі своїми потенційними можливостями та

потребами. Йдеться про здатність освітнього іншомовного комунікативного середовища забезпечувати розвиток в учнів молодшого шкільного віку рефлексивних здібностей, зокрема оцінювати власні якості як міжкультурної комунікативної особистості та як суб'єкта навчальної діяльності, що передбачає засвоєння не тільки певного іншомовного досвіду, але й навчальних стратегій, що дають змогу успішно (ефективно і раціонально) його набувати, коригувати і застосовувати відповідно до потреб своєї життєдіяльності [5].

Ефективність навчальної діяльності у межах прогнозованого освітнього середовища різнобічно залежить від засобів, які забезпечують компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи. Насамперед, до них ми відносимо вправи і завдання, ілюстративну та предметну наочність, дидактичні ігри тощо. Їх дидактичні функції зумовлюються цілями навчання, сформульованими в чинній програмі [1], яка розглядає оволодіння учнями іншомовним спілкуванням у межах сфер, тематики, мовного матеріалу, мовленнєвих функцій, окреслених її змістом для кожного класу.

За результатами здійснених нами емпіричних досліджень удалося визначити, узагальнити та сформулювати дидактичні функції засобів компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. Окрім підручників і посібників, до таких засобів ми відносимо вправи і завдання, предметні та ілюстративні наочні дидактичні матеріали, тексти із сфери електронних носіїв інформації. Вони можуть слугувати підґрунтям для вчителів під час організації процесу навчання та авторам навчальної літератури у їхній підручникотворчій діяльності. Отже, дидактичні засоби, що долучаються до освітнього іншомовного комунікативного середовища, виконують такі функції:

- умотивовують навчальну діяльність учнів, спрямовану на оволодіння іншомовним спілкуванням;
- сприяють усвідомленому виконанню мовних операцій та мовленнєвих дій для засвоєння способів діяльності з метою оволодіння значенням, формою, функціями іншомовних одиниць у спілкуванні;
- активізують мовленнєву діяльність учнів, адаптують їх до реальних умов спілкування;
- забезпечують включення комунікантів у процес ситуативного спілкування і сприяють усвідомленню ситуативності його змісту;
- сприяють дидактично доцільній організації спілкування та дають учням змогу усвідомлювати свою роль у процесі мовленнєвої взаємодії;
- забезпечують формування вмінь здійснювати комунікативну взаємодію, характерну реальному процесу спілкування: розпочинати,

продовжувати, завершувати акт спілкування, перезапитувати, заперечувати, висловлювати власне ставлення, давати оцінку, обґрунтовувати свою точку зору у межах набутого навчального досвіду;

- сприяють розвитку комунікативної прагматичності в доцільному використанні мовних і мовленнєвих засобів для продукування та ідентифікації мовленнєвих текстів в усній та письмовій формах;

- сприяють розвитку емоційності спілкування, набуттю досвіду адекватної комунікативної поведінки під час мовленнєвої взаємодії з комунікантами різних соціальних статусів і за різних умов;

- забезпечують усвідомлення функціональності іншомовних комунікативних актів під час конструювання змісту і структури мовленнєвих висловлень;

- сприяють розвитку комунікативного мислення, свідомому переключенню думки/змісту з одного об'єкта на інший;

- надають чітке уявлення про рівень навчальних досягнень учнів;

- сприяють розвитку рефлексії щодо якості власних досягнень і готовності до самовдосконалення.

Як нескладно помітити, до списку увійшли універсальні та методично доцільні функції дидактичних засобів, які можуть використовуватися в освітньому іншомовному комунікативному середовищі. Це питання є одним із пріоритетних для визначення концептуальних засад змісту компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи.

Доцільно дібрані вправи і завдання з притаманними їм функціями можуть забезпечити ефективність навчальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, яким мають бути характерні такі уміння:

- успішно реалізовувати творчі комунікативні завдання, яким не характерні раніше запрограмовані способи виконання;

- володіти не тільки певним обсягом іншомовного матеріалу відповідно до вимог чинної навчальної програми, але й способами діяльності, що забезпечують успішність здійснення міжкультурної комунікації;

- виробляти свої способи творчої навчально-пізнавальної діяльності відповідно до індивідуальних можливостей, усвідомлено створювати власну траєкторію розвитку;

- у межах своїх можливостей трансформувати та модифікувати діяльність, експериментувати з метою удосконалення як змістового, так і процесуального складників своєї іншомовної навчальної роботи та її результатів;

- переборювати побоювання припуститися помилок у процесі оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю та безпосередньо під час спілкування, що часто, як засвідчує практика, виявляється психологічною перешкодою для участі в ньому;

- володіти емпатією як готовністю до спілкування з представниками інших культур, толерантно ставитися до них, до їхнього життєвого досвіду і до умов, у яких відбувається комунікація;

- доцільно використовувати невербальні засоби спілкування з метою досягнення очікуваних результатів;

- формувати в собі відчуття здогадки, антиципації, синонімії тощо і за необхідності раціонально ними користуватися;

- самостійно створювати мовленнєвий продукт як в усній, так і в письмовій формі, що відповідав би параметрам, які до нього визначаються за тематикою, обсягом, структурою, змістом, мовним наповненням;

- творчо й успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами навчального процесу, толерантно до них ставитися, відчувати власну відповідальність за результати колективної співпраці;

- бути вмотивованою та зацікавленою особистістю під час виконання навчальних іншомовних комунікативних завдань, проявляти активність під час вербальної взаємодії, формувати в собі особисту відповідальність за рівень власного розвитку, власної освіти і власного виховання;

- здійснювати рефлексію щодо об'єктивного самооцінювання власних навчальних здібностей і результатів навчання та коригувати їх відповідно до визначеного рівня і комунікативних потреб.

Зазначені характеристики ми визначили за результатами аналізу чинних навчальних програм, анкетування вчителів, які викладають іноземну мову в 1–4 класах. Характеристики окреслюють базовий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності сучасного випускника початкової школи, узгоджуються з їхніми віковими особливостями та потенційними можливостями. Саме на них має спрямовуватися компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов. Його може забезпечити спеціально створене освітнє іншомовне комунікативне середовище як дидактичний феномен ефективної організації навчального процесу. Звісно, що упродовж навчання зазначені вище якісні досягнення будуть удосконалюватись і збагачуватись іншими характеристиками, які стануть затребуваними відповідно до життєвих потреб учнів.

Висновки. Отже, у статті розглянуто один із пріоритетних напрямів дослідження дидактичних і методичних засад створення змісту освітнього

іншомовного комунікативного середовища для організації компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Розкрито особливості цього феномену, визначено напрями навчальної діяльності учнів, окреслено функції засобів навчання в умовах упровадження освітнього іншомовного комунікативного середовища, схарактеризовано якісні показники рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності випускників початкової школи.

Важливим залишається питання визначення системи вправ і завдань для оволодіння навчальним матеріалом в умовах компетентісно орієнтованого навчання. Це може стати предметом наступного дослідження.

CONCEPTUAL BASIS OF THE EDUCATIONAL FOREIGN COMMUNICATIVE ENVIRONMENT CONTENT FOR COMPETENCE-ORIENTED TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS

The article is devoted to the problem of determination and substantiation of theoretical and methodological foundations of the educational foreign language communicative environment content for competence-oriented teaching foreign languages of primary school students. The author considers the educational foreign language communicative environment as a balanced complex of forms and means in teaching, promoting active learning communication by students in different types of speech activity in accordance with the spheres, topics and language material outlined by the curriculum. The content of the predicted educational foreign-language communicative environment is characterized by the presence of invariant and variant components, which is diversified due to the peculiarity of the objectives of teaching a foreign language as a means of intercultural communication. The invariant components include the subjects of the educational process, their activity at the lessons, didactic and methodical principles of teaching, the need for the use of reasonably selected and methodically and rationally organized exercises and tasks as means of mastering the educational foreign-language material. The variant components are the types, kinds and a number of exercises and tasks that are added to the content of the lessons, which often depends on the conditions of education, objects of activation and control mechanisms for mastering the educational material, time limits for the implementation of training activities provided for the conduct of operations and actions in order to learn a new linguistic unit, communication mechanisms and certain types of speech activity. The determining characteristic of the educational foreign language communicative environment is its ability to facilitate the modeling students' communicative directed action. The modeling

process should include certain components that characterize the teaching foreign language communication as a complex activity that should take place in a continuous progressive development, in particular: target, content, procedural, control and evaluation components. The author characterizes these components and presents a model of the educational foreign language environment, which outlines the essential characteristics of its main components. He also identified, summarized and formulated the functions of the competence-oriented teaching foreign languages to primary school students.

Keywords: educational foreign communicative environment, competence-oriented teaching, foreign languages, primary school students.

Використані джерела

- 1. Іноземні мови.** 1–4 клас: типові освітні програми та методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році. Харків., 2018. 80 с.
- 2. Бігич О.Б.** Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови: Монографія / О.Б. Бігич. К., 2010. 138 с.
- 3. Зимняя И.А.** Ключевые компетентности как основа компетентностного подхода в образовании. М., 2004. 42 с.
- 4. Редько В. Г.** Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах: сутність, виклики і перспективи. *Іноземні мови в школах України*. 2017. № 4. С. 37–41.
- 5. Редько В. Г.** Лінгводидактичні засади конструювання змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. *Педагогіка і психологія*. Вісник НАПН України. 2017. № 2. С. 28–38.
- 6. Редько В. Г.** Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи: результати емпіричних досліджень. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2018. Вип. 20. С. 360–372.
- 7. Редько В. Г.** Теоретико-методичні засади компетентнісно-діяльнісної технології навчання іноземних мов. *Fundamental and applied researches in practice of scientific schools* : International Scientific Journal. 2018. Number 2. Volume 26. P. 313–320.
- 8. Jeremy Harmer.** *The Practice of English Language Teaching*. England: Pearson Education Limited, 2007. 448 p.
- 9. Key Competencies for Successful Life and Well – Functioning Society;** Edited by Dominique S. Rychen and Laura H. Salganik. – Gottingen : Hogrefe and Huber Publishers, 2003. 219 p.

References

1. Inozemni movy. 1–4 klas: typovi osviti prohrany ta metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v 2018/2019 navchalnomu rotsi. Kharkiv. 2018. 80 s.
2. Bihych O.B. Osobystisno-diialnisnyi rozvytok molodshoho shkoliara na urotsi inozemnoi movy: Monohrafiia / O.B. Bihych. K., 2010. 138 s.
3. Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetentnosti kak osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. M., 2004. 42 s.
4. Redko V. H. Kompetentnisno oriientovane navchannia inozemnykh mov u suchasnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh: sutnist, vyklyky i perspektyvy. Inozemni movy v shkolakh Ukrainy. 2017. № 4. S. 37–41.
5. Redko V. H. Linhvodydaktychni zasady konstruiuvannia zmistu kompetentnisno oriientovanoho navchannia inozemnykh mov u pochatkovii shkoli. Pedahohika i psykholohiia. Visnyk NAPN Ukrainy. 2017. № 2. S. 28–38.
6. Redko V. H. Zasoby formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoii shkoly: rezultaty empiirnykh doslidzen. Problemy suchasnoho pidruchnyka. Kyiv, 2018. Vyp. 20. S. 360–372.
7. Redko V. H. Teoretyko-metodychni zasady kompetentnisno-diialnisnoi tekhnolohii navchannia inozemnykh mov. Fundamental and applied researches in practice of scientific schools : International Scientific Journal. 2018. Number 2. Volume 26. P. 313–320.
8. Jeremy Harmer. The Practice of English Language Teaching. England: Pearson Education Limited, 2007. 448 p.
9. Key Competencies for Successful Life and Well – Functioning Society; Edited by Dominique S. Rychen and Laura H. Salganik. – Gottingen : Hogrefe and Huber Publishers, 2003. 219 p.